

Ю. П. Дудка,
аспірант, Рада по вивченню продуктивних сил України
НАН України

СТРАТЕГІЯ ПОДОЛАННЯ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Процес глобалізації економіки, в який втягнута і Україна, поряд із формуванням нових умов і джерел розвитку несе в собі велику кількість ризиків і загроз для економічної безпеки держави. В статті зроблена спроба проаналізувати та класифікувати ризики та загрози глобалізаційних процесів для економічної безпеки держави в цілому і України зокрема та розробити стратегію їх зниження і подолання.

The process of economic globalization, in which Ukraine is engaged, next to newly formed conditions and sources of development carries a great number of risks and threats for economic security of the state. In the article there is an attempt to analyse and classify the risks and threats of globalization processes for economic security of a state as a whole, and particularly Ukraine, and to elaborate a strategy of their reduction and negotiation.

ВСТУП

В умовах сучасного, всеохоплюючого впливу глобалізації та її впливу на економіку держави гарантування економічної безпеки держави є одним з пріоритетних завдань, які стоять перед науковцями. Аналіз соціально-економічної ситуації в Україні показує, що на сьогодні ризики з боку глобалізаційних процесів (особливо це стосується фінансової сфери) набувають особливо загрозливого характеру і потребують негайного вирішення і подолання. Для цього необхідно, по-перше, класифікувати ризики та загрози економічній безпеці держави за рівнем їх небезпечності і розробити чітку стратегію їх подолання за ступенем першочерговості. Звичайно, процеси гарантування економічної безпеки в умовах підвищення тиску глобалізаційних процесів на економіку постійно перебувають в центрі уваги науковців. Питання економічної безпеки пов'язані, насамперед, із формуванням базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенням системи економічних ризиків та загроз, формуванням окремих заходів стосовно управління безпекою. Їх висвітлювали такі дослідники, як О.Г. Білорус, Б.М. Данилишин, Г.Ю.

Дарнопих, Я.А. Жаліло, М.М. Єрмошенко, О.Ю. Кононенко, П. Кругман, А.С. Лисецький, Д.Г. Лук'яненко, В.І. Мунтіян, Дж. Міль, Г. Пастернак-Таранушенко, П. Самуельсон, А. Смітт, А.В. Степаненко, С. Шенфілд та ін.

Економічна глобалізація перебуває в центрі уваги лідерів, економістів, бізнесменів як провідних країн світу, так і в більшості країн, що розвиваються, та країн з перехідними економіками. Наша задача — проаналізувати глобалізацію як об'єктивно існуючий процес, вичленивши виклики, ризики та загрози глобалізації на економічну безпеку, класифікувати їх та розробити стратегію їх подолання.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою роботи є класифікація ризиків та загроз економічній безпеці держави від глобалізаційних процесів та розробка стратегії їх подолання. А також розробка теоретико-методологічних і прикладних підходів до гарантування економічної безпеки держави в глобалізаційному вимірі і шляхів підвищення її рівня в умовах глобалізації економіки.

Досягнення мети реалізується

через розв'язання наступних задач:

— з'ясувати роль і значення економічної безпеки держави на сучасному рівні розвитку глобалізаційних процесів;

— розкрити сутність глобалізації та з'ясувати її вплив на економічну безпеку;

— удосконалити методичні підходи до дослідження економічної безпеки та оцінки її ризиків та загроз в умовах глобалізації економіки;

— визначити особливості розвитку економіки держави у форматі економічної безпеки і пріоритетні загрози забезпечення умов конкурентоспроможності на світовому ринку;

— розробити класифікацію ризиків та загроз глобалізації для економічної безпеки України та визначити причини їх виникнення;

— виявити основні напрями зниження та подолання ризиків та загроз економічній безпеці України від глобалізаційних процесів.

— сформувати стратегічні напрями забезпечення економічної безпеки України у вимірах глобалізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Використання системно-структурного методу дало змогу визначити сутність і структуру ризиків та загроз економічній безпеці держави від глобалізаційних процесів; економіко-математичні методи використовувалися для розрахунку кількісних параметрів ризиків та загроз глобалізації; методи статистичного аналізу — для дослідження стану і динаміки гарантування економічної безпеки; інформаційно-комп'ютерні методи використовувалися для аналізу економічної безпеки, визначення її тенденцій і стратегії її гарантування у вимірах глобалізаційних процесів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під економічною безпекою держави розуміють такий стан держави, який дозволяє вести їй нормальну економічну життєдіяльність та ефективно розвиватися системі і кожному її елементу. Деякі науковці під поняттям "економічна безпека держави" розуміють ступінь захищеності національних інтересів. Також економічну безпеку розуміють як стан забезпеченості необхідними ресурсами на рівні, який дозволяє гарантувати розвиток і зростання економіки та соціальної сфери при достатньому захисті економічних інтересів від системи загроз зовнішнього і внутрішнього походження [1]. В умовах глобалізації економіки питання забезпечення економічної безпеки України стоїть особливо гостро.

Глобалізація світової економіки складна, багатоаспектна проблема, що постійно породжує численні наукові дискусії і тому на сьогодні вона

не має простого і однозначного тлумачення. З множини вимірювань поняття глобалізації можна виділити два найбільш очевидних [3].

1. Загальнопланетарний масштаб інтернаціоналізації світової економіки як логічний результат взаємодії національних економік, які постійно розширювались, коли ця взаємодія набула вигляду транснаціоналізації, тобто їх взаємного проникнення і переплетіння.

2. Універсальність або гомогенізація економічного життя, яка під впливом обміну знаннями, людьми, товарами, культурними цінностями і т.п. все більш тяжіє до єдиних стандартів, принципів і цінностей.

Економічна "глобалізація" являє собою історичний процес, що є результатом новаторства людей і технічного прогресу. Цим терміном називають усезростаючу ступінь інтеграції країн в усьому світі, обумовлену насамперед торговими і фінансовими потоками. Іноді під ним мають на увазі також рух людей (праці) і знань (технологій) через міжнародні кордони [1, 4].

Глобалізація, як і її основа — інтернаціоналізація, відбувається на двох рівнях. Перший рівень — це рівень стихійно-ринкового протікання глобальних процесів. Другий рівень — це рівень міждержавних форм, що компенсують втрату або обмеженість можливостей з боку держави регулювати стихійно-ринкові прояви глобалізації.

Поряд з виникненням нових джерел розвитку глобалізація несе в собі виклики, ризики та загрози для економічної безпеки держави і без їх врахування та розробки стратегії їхнього подолання неможливо побудувати стабільну і дієву економічну систему. Проте спочатку треба чітко з'ясувати, чим власне є глобальні ризики, загрози та виклики для економічної безпеки держави.

Виклики, як і можливості глобалізації, тісно пов'язані з її особливостями. Якщо одні особливості глобалізації являються її можливостями, то інші (про них і піде мова) є її викликами. Одна з головних особливостей глобалізації полягає в тому, що це явище супроводжується "нестримним" розширенням світових ринків для певних видів продукції, товарів чи послуг. Це явище стало одним з основних викликів, яке ставить глобалізація перед економічною безпекою держави. Наприклад, літаки корпорації "Боїнг", програмна продукція компанії "Майкрософт", світова мережа ресторанів "МакДональдс", засоби та послуги мобільного зв'язку, Інтернет-технології і послуги заповнили світові ринки, які стали глобальними для цих видів продукції та послуг. При цьому виникає гостра проблема: як зберегти переваги глобальних ринків з

метою забезпечення достатніх просторів для розвитку ресурсів національних, тобто, щоб глобалізація працювала не лише на прибутки окремих корпорацій, а й на прибуток в економіку окремо взятої країни [3].

Другим основним викликом глобалізації є швидке і всеохоплююче поширення криз. До останнього часу найбільш поширеними у ринковій економіці були промислові економічні кризи, тісно пов'язані з економічними (діловими) циклами розвитку — довгими та короткими, що підтверджувалось практикою розвитку провідних країн та економічною теорією. В умовах інтернаціоналізації, коли відбувається перехід від виробничо-товарної до фінансової експансії країн-лідерів з подальшою перевагою важелів їх впливу на світовий ринок, найбільш суттєвий вплив на світогосподарський розвиток спричиняють фінансові кризи. Їх неоднозначні впливи суттєво посилюються в умовах фінансової глобалізації, а проблематика причин виникнення і розвитку фінансових криз, їх моніторингу, прогнозування з метою запобігання, нейтралізації чи мінімізації негативних наслідків є на сьогодні найактуальнішою.

Протягом останніх 10-ти років світова економіка була вражена трьома фінансовими кризами (1994 р. — Мексика, 1997 р. — Південно-Східна Азія, 1998 р. — Росія), котрі мали переважно національні витоки, міжнародні наслідки і потенційно глобальний характер. Остання криза, що спалахнула в жовтні 2008 року, у зв'язку з банкрутством американського банку "Леман Бразерс" швидко поширилася по всьому світу. Перевищення кількості "деривативів", так званих віртуальних грошей над грішми реальними, спричинили нову глобальну фінансову кризу.

Ключовим викликом глобалізації в XXI столітті є й те, що на планеті формуються два полюси світової економіки. На одному полюсі концентруються країни — глобальні лідери, а на іншому — країни, які повністю від них залежні. І від розвитку економіки країн лідерів залежить соціально-економічне становище країн, які їм підпорядковані [3]. Для боротьби з цим глобалізаційним викликом таким країнам, як Україна для ефективного забезпечення власної економічної безпеки потрібно створювати власну конкурентоспроможну продукцію і ефективно протистояти економічній експансії країн лідерів. Тобто залучаючи іноземні інвестиції і капітал у власну економіку, Україна не повинна ставати на шлях залежності від іноземних кредиторів і інвесторів. Потрібно залучати і власних інвесторів, сприяти тому, щоб вітчизняні промисловці

інвестували у власну економіку, а не вивозили капітал за кордон.

Взагалі для забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах глобалізації потрібно чітко усвідомити і класифікувати ризики та загрози глобалізації, виходячи із тих викликів, які ставлять глобалізаційні процеси перед економікою нашої держави.

Спочатку потрібно з'ясувати, чим власне є глобалізаційні загрози та ризики, а вже потім переходити до розробки стратегії протистояння їм.

Глобалізаційними загрозами економічній безпеці України слід вважати явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи.

Можна застосувати класифікацію загроз економічній безпеці за такими параметрами, які показані на рис. 1 [5]:

Основна загроза в зв'язку з глобалізацією викликана тим, що її переваги, які зрозумілі людям, будуть, однак, розподілятися нерівномірно. У короткостроковій перспективі, як відомо, зміни в обробній промисловості, сфері послуг призводять до того, що галузі, які отримують переваги від зовнішньої торгівлі, і галузі, пов'язані з експортом, відчувають більший приплив капіталу і кваліфікованої робочої сили. У той же час ряд галузей значно програє від глобалізаційних процесів, втрачаючи свої конкурентні переваги через зростання відкритості ринку. Такі галузі змушені докладати додаткових зусиль, щоб пристосуватися до господарських умов, які змінилися не на їхню користь.

Це викликано тим, що конкуренція з боку трудомістких товарів, випущених у країнах з низьким рівнем заробітної плати і невисокою кваліфікацією працівників, спричиняє зниження цін на аналогічну продукцію європейських фірм і скорочення їхніх прибутків. У подібних умовах європейські компанії припиняють випуск збиткової продукції і переходять до виробництва товарів, що вимагають використання висококваліфікованого персоналу. В результаті робітники з більш низькою кваліфікацією залишаються незабезпеченими, їхні доходи падають.

Розглядаючи питання про те, чи загрожує державі підвищена небезпека через негативний вплив глобалізації ринків капіталу і транснаціональної цінової динаміки, варто підкреслити, що заходи на міжнародному рівні можуть обмежити цей вплив.

Взаємозалежність вимірів глобальних загроз показана на рис. 2 [2]. Класифікувавши загрози та їх

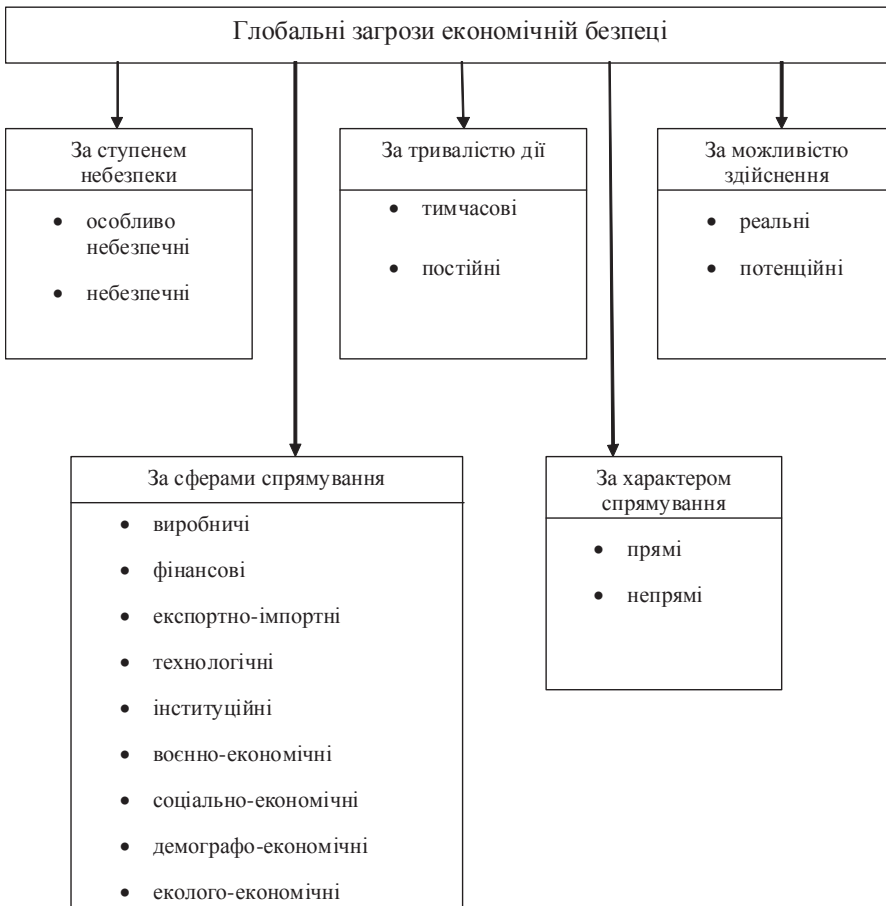

Рис. 1. Класифікація глобальних загроз економічній безпеці

негативний вплив на економічну безпеку, ми повинні з'ясувати, які ж ризики таїть в собі глобалізація. Та найперше питання, що ж таке ризики взагалі та чим вони відрізняються від загроз?

Глобальний ризик — в загальнофілософському розумінні — це невід'ємна складова життя. Він породжується невизначеністю, відсутністю достатньо повної інформації про подію чи явище та неможливістю прогнозувати розвиток подій. Ризик виникає тоді, коли рішення вибирається з декількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше. Можна приймати рішення та запроваджувати дії направлені на зменшення ризику, але позбутися його неможливо. Ситуації, коли відсутній ризик в економіці, майже не зустрічаються. Більшість ситуацій яким неприцільним ризиком, є дуже важко прогнозованими, тому усунути ризик повністю майже неможливо. Це є причиною того, що навіть ідеальні з першого погляду рішення призводять до збитків в глобальних масштабах. Водночас ризик слід розглядати як невід'ємний елемент процесу діяльності світового ринку.

Як вітчизняна, так і зарубіжна література приділяє багато уваги визначенню терміна "ризик". Найчастіше зустрічаються такі визначен-

ня ризику[3]: вірогідність збитків чи втрат; ймовірність невдачі чи втрат, що пов'язано з конкретним напрямком дій; ймовірність небажаної події.

Проблеми ризику потрібно розглядати й урахувати як при розробленні стратегії, так і в процесі виконання оперативних завдань. У кожній ситуації, що пов'язана з ризиком, постає питання: що означає доцільний ризик, де межа, що відокремлює доцільний ризик від недоцільного. Визначення такої межі не може бути правильним без розуміння причин виникнення ризику взагалі та його зростання протягом останнього періоду розвитку людства. Звичайно, в першу чергу, це стосується ризиків, які ставлять перед нами глобалізація. Основні причини виникнення глобаль-

них ризиків показані на рис. 3:

Ризикованій ситуації притаманні такі основні ознаки:

1. Наявність невизначеності
2. Існування альтернатив і необхідність вибору.
3. Можливість оцінити наявні альтернативи.
4. Зацікавлення у результатах вибору.

Аналіз ризику проводять у такій послідовності:

1. Визначення внутрішніх та зовнішніх чинників, що збільшують чи зменшують ступінь певного виду ризику.
2. Аналіз виявлених чинників.
3. Оцінювання певного виду ризику.
4. Встановлення допустимого ступеня ризику;
5. Аналіз окремих операцій щодо обраного ступеня ризику;
6. Розробка заходів щодо зниження ступеня ризику.

Основними реальними і потенційними ризиками, які негативним чином впливають на процес гарантування економічної безпеки в умовах глобалізації, є, по-перше, недосконалість проведення державної економічної політики, яка полягає у непослідовності проведення змін і відсутності системи чітких орієнтирів стосовно подальшого розвитку економіки, законодавчої бази, яка б реально стимулювала її розвиток в умовах глобалізації, плідної співпраці органів влади України з міжнародними інстанціями, механізмів реагування на глобальні критичні ситуації. По-друге, відсутність чіткої системи загальнодержавної політики стосовно напрямів та перспектив розвитку конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку.

Економічна глобалізація створює для економіки України серйозні ризики, зокрема:

— вигоди економічної глобалізації розподіляються нерівномірно, і економічно розвинені країни мають більше можливостей скористатися

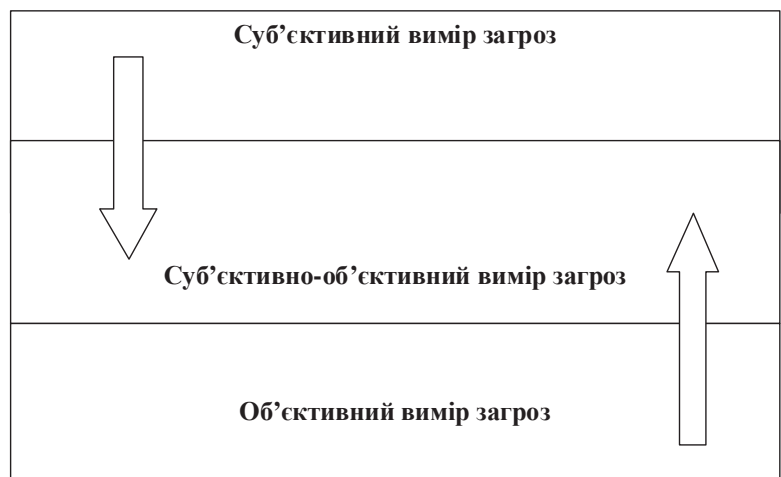

Рис. 2. Взаємозалежність вимірів глобальних загроз

Рис. 3. Основні причини виникнення глобальних ризиків

ними, ніж країни з транзитивною економікою, зокрема Україна;

— випереджальний розвиток глобального ринку підвищує залежність країн з транзитивною економікою від змін на глобальному ринку, а можливості України впливати на цю залежність зменшуються;

— залежність національного фінансового ринку від глобального посилює процеси вивезення капіталу, збільшує зовнішній борг і, внаслідок цього, може призводити до втрати економічного суверенітету держави;

— зростання складності системи глобального ринку підвищує загальну нестабільність цієї системи, а мобільність капіталу стає передумовою фінансових криз, які через взаємозв'язки національного і глобального фінансових ринків можуть поширюватися в Україні.

Результати класифікації загроз і ризиків заносимо до таблиці.

Отже, що ж у кінцевому рахунку глобалізація несе економічній безпеці країн — загрозу чи нові можливості? Очевидно, і те, й інше. Однак альтернативи фактично немає. Спроби обмежити чи відтягнути на більш пізні терміни ефект глобалізації призведуть лише до зменшення вигод від неї і збільшення витрат. Ціни на імпортовану продукцію, мабуть, зростуть, що викличе зниження життєвого рівня населення, а більш високі витрати виробництва спричинять подорожчання капіталу і, отже, значний спад в галузі інновацій і нових технологій. Швидше за все країни, яким не вдасться пристосуватися до умов глобальної торгівлі, відстануть від держав, що це зроблять. Отже, Україна повинна розробити власну стратегію швидкого пристосування до нових умов глобалізації.

Визначивши основні ризики та загрози економічній безпеці держави від глобалізації, зробимо спробу

розробити стратегію їх подолання.

В теоретичному розумінні Стратегія економічної безпеки України — це теорія і практика планування та досягнення прийняттого рівня економічної безпеки з використанням всіх компонентів (політичних, економічних, демографічних, ресурс-

них, інформаційних тощо) існуючого потенціалу на всіх етапах і за будь-яких умов функціонування. Даний документ повинен базуватися на багатоваріантності прогнозів соціально-економічного розвитку України в умовах глобалізації та коригуватися залежно від перебігу глобальних подій за різними варіантами розвитку. Переваги багатоваріантної стратегії полягають у тому, що з'являється можливість вибору різноманітних заходів для подолання глобальних ризиків та загроз, а не терміново приймати екстрені та недостатньо обґрунтовані рішення.

Забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації є невід'ємною функцією кожної держави та основною сферою діяльності їх інститутів. Вони повинні реалізовувати життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави і регіонів, захищати їх від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, гарантувати сприятливі умови життя і продуктивної праці громадян.

Державна стратегія в сфері забезпечення економічної безпеки повинна бути зорієнтована на виведення економіки з кризи, підтримку

Таблиця 1. Класифікація глобальних ризиків та загроз економічній безпеці України

Глобальні загрози	Глобальні ризики
1. Відсутність експортно-імпоротної збалансованості, значне від'ємне зовнішньоторговельне сальдо.	1. Невідповідність більшості фактичних значень показників безпеки пороговим.
2. Нераціональна структура експорту, надмірний вивіз сировинних ресурсів.	2. Обмеженість доступу до джерел іноземного інвестування.
3. Нерозвиненість фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності українського експорту.	3. Зростання кількості безробітного населення в світі.
4. Недостатній державний контроль за здійсненням експорту та імпорту.	4. Вплив цінних коливань світових енергетичних ринків на внутрішній ринок.
5. Надмірна відкритість економіки України, невважена лібералізація зовнішньоекономічної діяльності.	5. Зростання частки іноземного фінансування наукових та науково-дослідних робіт, звичайно, що результати цих робіт будуть використані тими державами, що фінансують цей проект.
6. Залежність процесу реформування економіки України від надання іноземних кредитів та іншої іноземної допомоги.	6. Посилення демографічної кризи, зменшення природного приросту населення в одних регіонах світу і неконтрольоване його зростання в інших.
7. Зростання зовнішньої заборгованості, нераціональне використання іноземних кредитів.	7. Значний відтік працездатного населення (особливо молоді) за межі держави, так званий «відтік мізків».
8. Витіснення України з частини зовнішніх ринків збуту продукції, зокрема, в країнах СНД і Східної Європи.	8. Неспівпадання цілей іноземного капіталу з інтересами економічного розвитку України.
9. Монопольна залежність України від імпорту з країн СНД багатьох видів продукції стратегічного характеру (газ, інші джерела енергії), відсутність географічної збалансованості.	9. Залежність процесу реформування економіки України від надання іноземних кредитів та іншої іноземної допомоги.
10. Ввезення в Україну технічно застарілих та екологічно небезпечних виробництв;	
11. Витіснення іноземними товарами вітчизняної продукції з внутрішнього ринку в зв'язку зі вступом до СОТ.	
12. Здійснення міжнародних економічних санкцій проти України або проти країн, з якими Україна має значний товарообмін.	

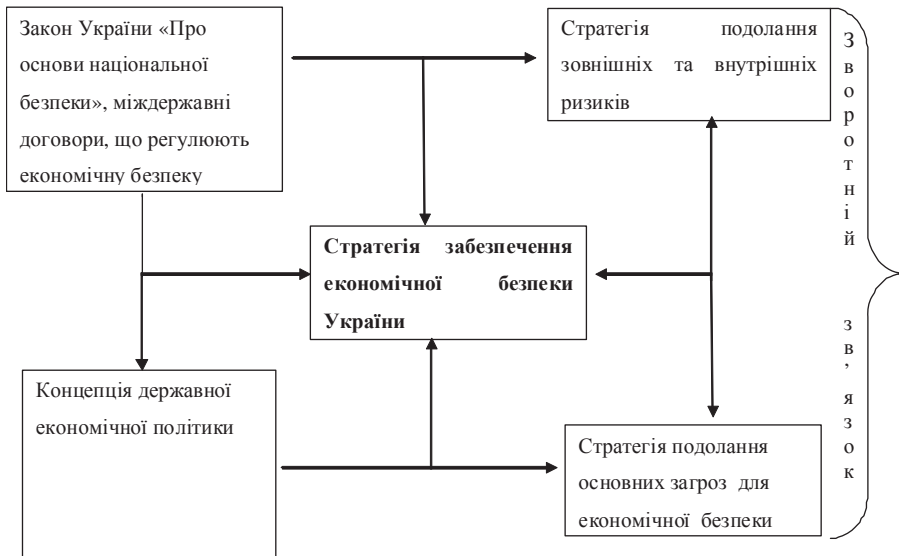

Рис. 4. Архітектура розробки стратегії забезпечення економічної безпеки України

вітчизняного виробника, посилення науково-технічного потенціалу, забезпечення добробуту населення на рівнях, що перевищують граничні значення, протистояння викликам глобалізації. Зазначені завдання повинні вирішуватися засобами ефективного державного регулювання суспільного регіонального виробництва і запровадження демократичних ринкових перетворень у напрямі підтримки економіки держави в умовах глобалізації. Архітектоніку розробки стратегії забезпечення економічної безпеки України на сучасному рівні глобалізаційних процесів показано на рис. 4.

З позиції розробки стратегії економічної безпеки в умовах глобалізації важливо оцінювати та прогнозувати вплив всіх очікуваних загроз та ризиків, а також економічних явищ на її стан, а головне — на положення (локалізацію) критичних точок, виявляти можливість різкого катастрофічного спаду і критичного порогу. Одночасно з прогнозно-аналітичною виникає і обернена задача, яка полягає в розробці і реалізації заходів, направлених на недопущення кризи та подолання кризового порогу.

ВИСНОВКИ

Одержані наукові результати в сукупності дозволили розв'язати наукове завдання, що має важливе значення для розвитку досліджень економічної безпеки держави у вимірах глобалізаційних процесів, а саме: класифіковано ризики та загрози глобалізаційних процесів, розроблено теоретико-методологічні і прикладні підходи до гарантування економічної безпеки держави та шляхів підвищення її рівня в умовах глобалізації шляхом моніторингу ризиків та загроз та розробки шляхів їх подолання.

Розкрито основи підвищення

ефективності управління і стратегічна мета забезпечення економічної безпеки в умовах глобалізації, які полягають у створенні прийнятних умов для життя та розвитку особистості, соціально-економічної стабільності суспільства і збереження цілісності держави, успішного протистояння до впливу зовнішніх загроз та ризиків. Завданням державної стратегії в даній області є створення умов для економічного зростання виробництва, високої конкурентоспроможності продукції в умовах глобалізації, підтримання науково-технічного потенціалу, недопущення зниження рівня життя населення до порогових значень, збереження соціально-економічної стабільності в суспільстві в умовах сучасної глобальної фінансової кризи.

З'ясовано, що головними суб'єктами світової економіки ще в більшій мірі, ніж сьогодні, будуть транснаціональні корпорації [1, 4]. Їх склад, структура, співвідношення економічної могутності будуть безперервно змінюватись. Коло країн базування таких корпорацій буде, очевидно, розширятися, перш за все, за рахунок нових індустріальних країн першого, другого, а можливо, і третього ешелону. Безперервно будуть відбуватися злиття та поглинання компаній різних країн, так що кількість дво- та полінаціональних корпорацій буде збільшуватись. В той же час не можна виключати і можливість розпаду транснаціональних конгломератів, які надзвичайно розрослися, виділення з їх складу більш компактних дієздатних структур. Зростаюча глобалізація економічного життя на рівні ТНК все більше вимагатиме відповідної макроекономічної політики на державному та міжнародному рівні. Ця політика буде йти за двома напрямками: по-перше, шля-

хом подальшої регіоналізації світової економіки та, по-друге, шляхом розширення функцій та закріплення універсальних міжнародних організацій.

Класифіковано реальні і потенційні загрози економічній безпеці в умовах глобалізації. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть виступати науковим підґрунтям подальшого дослідження проблем гарантування економічної безпеки держави в умовах розвитку глобалізаційних процесів, удосконалення управління державою в системі нових чинників впливу глобалізації.

Література:

1. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко та ін.; За ред. О. Г. Білоруса. — К.: ІСЕМВ НАН України, КНЕУ, 2001. — 734 с.
2. Дацків Р.М. Економічна безпека держави в умовах глобальної конкуренції. — Львів: Центр Європи, 2006. — 160 с.
3. Економічна інтеграція та глобальні проблеми сучасності. Навчально-методичний посібник / За ред. д.е.н., проф. Д.Г. Лук'яненка. — К.: КНЕУ, 2005.
4. Степаненко А.В. Глобалізація, конкурентоспроможність й економічна безпека: проблеми взаємодії та взаємозв'язку // Продуктивні сили України. — № 1(002) 2007. — С. 71—84.
5. <http://www.niss.gov.ua/book/rozdil/rozd02.htm>

Стаття надійшла до редакції 27.11.2008 р.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

АГРОСВІТ

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ 24 РАЗИ НА РІК

Через редакцію передплата проводиться з будь-якого місяця!

Передплатний індекс: 21847

Свідчення КВ № 12177-1061 ПР від 11.01.2007 року

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з

ЕКОНОМІКИ

ЗАСНОВНИКИ:

- Рада по вивченню продуктивних сил України
- Національної академії наук України,
- ТОВ "ДКС Центр"

вул. Ливарська, 5, оф. 408
(044) 537 14 33, 223 26 28
e-mail: dks@dev.relc.com